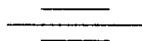

A régióban élő szülők fele elfogadná, ha településükön valamilyen ok miatt bezáró iskola helyett más településre kellene gyereket iskolába járatni. Jól kirajzolódik a régió központjának. *Mátészalkának* a természetes vonzása, ám nem zárja ki más települések elfogadását sem. A szülők, abban az esetben, ha településükön nem működne iskola, csak önkormányzati fenntartású iskolabuszszal fogadnák el a más településre ingázást.

A kutatás eredményei alapján megfogalmazható, hogy *súlyos helyi konfliktusok várhatók az iskolafenntartó önkormányzatok és a szülők között az ellenérdekelettség miatt*. Olyan pártatlan és minden szereplő által elfogadott intézménynek kellene az új oktatási szisztémát bemutató beszélgetéseket tartani, amelyik képes lenne közvetíteni és megértetni az új szerkezetet. Fontos feladat volna a települési önkormányzatok kistérségi együttműködésének koordinálása is, hogy az egyébként szegény települések ne aprózzák szét erőforrásaikat.

IRODALOM

- Csatári Bálint: A magyarországi kistérségek néhány jellegzetessége. MTA RKK-KTM PHARE Iroda, Kecskemét, 1996.
- Csüte András: Vidékfejlesztési megközelítések Magyarországon 1970-1997. Az új regionális politika. In: Szociológiai Szemle, 1997. 1. sz. 79-96.
- Enyedi György: Regionális folyamatok Magyarországon az átmenet időszakában. Hirschler Rezső Szociálpolitikai Egyesület, Budapest, 1996.
- Fehérvári Anikó-Liskó Ilona: Szerkezetváltó iskolák a kilencvenes években. Oktatáskutató Intézet, 1996. (Kutatás közben sorozat)
- Fónai Mihály: A humán erőforrások helyzete. In: Társadalmi helyzetkép Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 1996. MFÜ 1996, Nyíregyháza
- Mezei István: Területi különbségek a középfokú oktatásban. in: Educatio, 1997. Ősz 501-516.
- Nagy Mária: Tanárok, települések, régiók. In: Educatio, 1997. Ősz 516-526.
- Nemes Nagy József: Régiók, regionalizmus. In: Educatio, 1997. Ősz 407-424.
- Szekszárdi Júlia: Az iskola belső világa (Internet, 1997. dec. 30.)

DR. LÉGRÁDI LÁSZLÓ

Irányítástechnikai Szakközépiskola

Fűzfőgyártelep

A jó és rossz közti különbségtétel és a NAT

Az Oktatásügyi Kormányzat tervbe vette a NAT felülvizsgálatát. Ehhez szeretnék adalékot szolgáltatni írással. A NAT Ember és társadalom műveltségterület tantárgyai közül a társadalomismeret és az emberismeret tartalmaz erkölcsi témákat és erkölcsi követelményeket. Például a társadalomismeret tantárgy alapkövetelményeiben olvashatjuk: „Adott esetben a jó és rossz cselekedetek megkülönböztetése” a 4. osztályos tanuló számára. Ez a követelmény akkor volna reális, ha a NAT tartalmazná az ehhez szükséges erkölcsi ismereteket is, így például az erkölcsi törvényeket, bűnöket és erényeket.

A jó és a rossz fogalma: A jó és a rossz kétféle értelemben használatos, relatív és abszolút értelemben. A relatív jó azt jelenti, ami nekem jó, az abszolút jó pedig, ami mindenkinek. Azonban az abszolút jó nem mindig és mindenki által ismerhető fel. Az abszolút jó az igazság, és ezt keresni kell.

Az erkölcsi törvények az igazsághoz tartoznak. Azért kell ezeket megtanulni és tanítani, hogy könnyen felismerjük az igazságot, hogy különbséget tudjunk tenni igazság és hazugság, jó és rossz között.

A legtöbb ember jó alatt azt érti, ami neki jó, és rossz alatt azt, ami neki rossz. Mivel azonban a jövőt nem látjuk, nem tudjuk eldönteni azt, hogy ami most jónak tűnik számunkra, az valóban jó-e. Salamon király, akit bölcs jelzővel szoktak emlegetni, erről a következőt írja a Bibliában:

Mert kicsoda tudhatja, mi legyen az embernek jó a világon, az ő hiábavaló napjainak száma szerint, amelyeket mintegy árnyékot tölt el? Kicsoda az, aki megmondhatná az embernek, mi következik ő utána a nap alatt?

Prédikátor könyve 6,12

A következő példával szemléltethetjük azt, hogy nem tudjuk, mi a jó nekünk: Egy idős bölcs ember tanyán gazdálkodott fiával együtt. Egy vihar alkalmával lovaik megijedtek, és elszabadulván elkóboroltak. Keresték őket, de nem találták meg. A szomszédok sajnálkoztak rajtuk, és azt mondogatták, hogy milyen nagy rossz érte most őket. Az öreg bölcs erre így szólt: „Honnan tudjátok, hogy ez rossz?” És valóban pár nap múlva a lovak visszatértek, de magukkal hoztak pár vadlovat is. Így lovaik szám kétszerese lett. A szomszédok erre ezt mondták: „Örülünk, hogy ilyen nagy jó érte magukat”. Az öreg bölcs ismét megkérdezte: „Honnan tudjátok, hogy ez jó?” Történt azután, hogy a vadlovakat az öreg bölcs fia be akarta törni, és eközben leesett a lóról, és eltörte a lábát. A szomszédok most sópáncodtak: „Jaj, milyen nagy rossz érte most magukat”. Az öreg ismét megkérdezte: „Honnan tudjátok, hogy ez rossz?” Ezután háború tört ki, és a fiatalokat behívták katonának. A bölcs öreg fia azonban nem vált be, mert törött volt a lába. Így a rossz jónak bizonyult, mint ahogy előzőleg a jó rossznak. Ennek a példának az alapján könnyen belátható, hogy a jó és rossz között nem tudunk különbséget tenni azon az alapon, hogy a jó az, ami nekem jó, és a rossz, ami nekem rossz. Sőt az is érthetővé válik, hogy van, aki a rosszat jónak és a jót rossznak mondja. Tehát nem azt kell vizsgálni, hogy mi az, ami nekünk jó, illetve rossz, hanem ami erkölcsileg jó, vagy rossz. Mi az, ami erkölcsileg jó? Jó az erkölcsi törvény és annak betartásának a következménye, és rossz az erkölcsi törvény megszegésének a következménye. Aki jóra igyekszik, jó akaratot szerez, aki pedig a gonoszt keresi, ő magára jó az (Példabeszédek 11,27). Jó minden, ami az ember fejlődését szolgálja, és rossz, ami gátolja. Jó az erény, és rossz a bűn. Jó minden érték, és rossz, ami azt rombolja.

Ki a rossz? Aki gyűlöli a jót, és kedveli a gonoszt. Aki másokat kizsákmányol, elnyom, bántalmaz stb. A nevelés feladata arra tanítani az ifjúságot, hogy a rosszat elutasítsák és a jót válasszák.

A jó és rossz cselekvés: A jó és a rossz cselekedetekben nyilvánul meg. Ezek a cselekedetek valakit elérnek, és az érzi a jót vagy rosszat. A rossz fájdalmat okoz, a jó örömet. Miért cselekszik az ember rosszat? Az emberben lakozó bűn uralkodik rajta, és ezáltal természete rosszra hajló lesz, és ha ez ellen nem harcol, akkor a rosszra hajló természet rossz cselekedetekben fog megnyilvánulni. Több fokozat lehetséges. Van, aki szereti a rosszat cselekedni. Mások tudatlanságból cselekszenek rosszat, mert nem világos előttük, hogy mi a valóban rossz, és mi a valóban jó. Ismét mások gyengeségből cselekszenek rosszat. Ismerik a jót, szeretnék is azt tenni, de esetenként mégsem azt teszik, mert gyengék hozzá.

Jót cselekedni akkor a legkönnyebb, ha valaki szereti a jót, és elég erős is hozzá erkölcsileg, hogy megtegye. Aki viszont megszokta a gonoszt, az nehezen tud jót cselekedni. De ha megtér a gonoszságából, akkor már könnyen megy a jó cselekedet. Aki tudja jót tenni, és nem teszi, az bűnt követ el. Bár az idő gonosz, a jót kell keresni és a rosszat elutasítani.

A jó cselekedet a másik ember felé irányuló jótett. Általában a másik ember testi, lelki, szellemi és erkölcsi jólétének, fejlődésének az elősegítése. A rossz cselekedet pedig nem más, mint valamelyik erkölcsi törvény vagy parancs megszegése. Az ember jellemét cselekedeteiből ismerhetjük meg legjobban. A bűnös cselekedetek rontják az ember jellemét, a jó cselekedetek javítják. A cselekedetek megítéléséhez figyelembe kell venni az indítékot, a szándékot és a következményeket. Ezenkívül a szabad választás lehetősége az erkölcsi megítélés alapja. Az erkölcsi normák megszegé-

se szempontjából különbséget kell tenni akaratlan és akarat cselekvés között. Az akaratlan normaszegés nem számít normaszegésnek.

Különbségtétel jó és rossz között: Sokan úgy gondolják, hogy a jó és rossz között mindenki tud különbséget tenni, mivel minden embernek van lelkiismerete. Valójában azonban a jó és rossz közti különbségtétel nem könnyű feladat. Ennek oka az erkölcsi tudatlanságon kívül az, hogy a lelkiismeretet a bűn beszennyezi, az önző indulatok elállítják, és ekkor már nem működik jól, ítélete részrehajló és igazságtalan lesz. Igaz, a 10 éves gyermek még legtöbbször ártatlan, és lelkiismerete tiszta, de megfelelő erkölcsi ismeretek nélkül az ide vonatkozó NAT követelményt nem tudja teljesíteni.

A jó és rossz közti különbségtételnél több fokozat lehetséges. Alapfokon azt jelenti, hogy különbséget tudunk tenni bűn és erény között. Ehhez ismerni kell, mi a bűn, és mi az erény, és melyek a bűnök és erények. Ezt egy 10 éves gyermek meg tudja tanulni, ha ez a tananyagban szerepel.

Középfokon erkölcsileg meg kell tudni ítélni egy cselekvést, egy folyamatot, egy kapcsolatot. Mint ahogy a jogi esetek megítéléséhez szükség van a jogszabályok ismeretére, úgy az erkölcsi esetek elbírálásához elsősorban az erkölcsi törvények ismerete szükséges. Ezt az 5. vagy 6. osztályban lehetne követelménynek állítani, ha a tananyagban az erkölcsi törvények ismerete szerepelne. Felsőfokon pedig erkölcsi ítéletet kell tudni mondani egy tv-darabról, egy regényről, egy állami törvényről vagy jogszabályról. Ezt felsőbb osztályban lehetne követelménynek állítani, ha az ehhez szükséges ismereteket is tanítjuk.

Az ember minden megnyilvánulása egy erkölcsi világrendben történik. Ezért minden gondolatunk, beszédünk, tettünk erkölcsileg véleményezhető. Először mindig azt kell megvizsgálni, hogy milyen erkölcsi törvényt sértünk meg. Ehhez ismerni kell az erkölcsi törvényeket, a bűnöket és erényeket. Mivel a bűnnek sokféle árnyalata van, néha nehéz felismerni.

A különbségtétel nem könnyű: Megnehezíti az a tény, hogy ma a társadalom sok bűnt nem tart bűnnek, sőt néha a bűnből erényt csinálnak. Ez arra a korra vezethető vissza, mikor alacsony erkölcsű emberek jutottak hatalomra, de a társadalom erkölcsi színvonala még magasabb volt. Ez feszültséget okozott, és ezen úgy akartak segíteni, hogy a társadalom erkölcsi színvonalát süllyesztették le. És ma is ez a helyzet. Bizonyos bűnöket nem tartanak bűnnek, sőt erényt akarnak belőlük csinálni. Ilyen bűnök például a parázñaság, a káromkodás, a lopás és a hazugság. A parázñaságról úgy beszélnek, mint az ember szexuális életéről. Akinek sok szexuális kapcsolata van, annak sikere van a másik nemnél. A siker pedig pozitívum. A rádióban „ízes káromkodásról” hallottam beszélni, mint ha az nyelvi érték lenne. A hazugságot néha úgy tüntették fel, mint dialektikus gondolkodást. A lopással volt egy kis probléma. Nem lehetett minden lopásból erényt csinálni. Van olyan lopás, ami bűnnek számít, és van olyan, ami erénynek. Ha Józsi bácsi a gyárból ellopott egy kalapácsot, és a portánál rajtakapták, akkor az bűn volt. De ha a lopott holmit teherautón szállítólevéllel vitték ki, akkor az ügyeskedés volt. A legális korrupció legalizált lopás, amit a jog tesz lehetővé. A jog önmagában erkölcsileg semleges. Fel lehet használni mind az igazság, mind a bűnözés védelmére. Ez utóbbi akkor lehetséges, ha a jogszabályokat erkölcsileg nem ellenőrzik, és a jogászok számára nem írnak elő erkölcsi követelményeket. A legális korrupció azért lehetséges, mert rossz a jogszabály, vagy többféleképpen értelmezhető, vagy joghézag áll fenn.

Hogy a legális korrupció ma értéknek számít sokak szemében, azt a következő eset bizonyítja. Egy jó nevű ácsmester mondta nekem nemrégiben: „Tudja, én buta vagyok, ezért nekem dolgozni kell, de aki okos, az munka nélkül is tud pénzt keresni.” Megdöbbenő ezt egy olyan embertől hallani, aki produktív munkát végez, és gyönyörködhet keze alkotásában.

Tény, hogy a munka nélküli pénzkeresésnek Magyarországon hagyományai vannak, de olyan magas fokon soha nem ütték még, mint manapság. Tehát a jó és rossz közti különbségtétel ma azért nem egyszerű, mert sokan a jót rossznak mondják, és a rosszat jónak. Igaz, ez nem új jelenség. A Bibliában olvashatjuk Ésaías (Izaías, Jesaja) próféta könyvében, aki kb. 2750 évvel ezelőtt írta a következőt: „Jaj azoknak, akik a gonoszt jónak mondják és a jót gonosznak” (Ésaías 5.20a)

A különbségek elbizonytalanítása: Társadalmunkban, de az egész világon is, vonatkozási pont hiányában a jó és a rossz közti különbségek fokozatosan elhomályosodnak. Például ma a fejlődés helyett önmegvalósítást mondanak, pedig a kettő között nagy különbség van. A fejlődés pozitív dolgot jelent, mivel benne van a erkölcsi fejlődés is, azaz a jó gyakorlása és a rossz elhagyása. Az önmegvalósítás viszont lehet negatívum is, ha a bennünk levő rosszat valószínűsít meg. Szabadság alatt sokan a felelősség alóli felszabadulást értik. A bűnről pedig úgy beszélnek, mint az alkalmazkodásban való személyes problémáról. A homoszexualitást az ugyanolyan neműek szövetségeként emlegetik. Népszerű dolog ma a bűnözőket védeni és a társadalmat okolni minden bűnért. A bűnözők jogaival való törődés kedvezményezett bánásmódot eredményezett a bíróságokon, néha a bírónben is. Van, ahol nagyobb a szimpátia a bűnözők iránt, mint az áldozatok iránt.

Néhány példa az Amerikai Egyesült Államokból: A tanárok vonakodnak jutalmazni a jó képességű gyerekeket, mert az úgy tűnne, hogy a tehetségteleneket lebecsülik. Másrésztől azok számára, akik alul teljesítenek, speciális bánásmódot biztosítanak. Van, aki az osztályzást antidemokratikusnak, sőt elitképzésnek tartja és károsnak a gyerek egyéniségére. A buta gyerekek azok, akiknek az egyénisége gondos bánásmódot igényel.

Az Amerikai Humanista Kiáltvány kijelenti, hogy semmilyen szexuális viselkedés nem tiltható, ha felnőtt emberek egyetértésével történik. A feministák szerint az ideális, normális férfiasság és nőiesség ártalmas a szabadságra nézve. Ugyancsak az USA-ban az állami iskolákban olyan célt tűztek ki, hogy közép-, sőt általános iskolákban is megadják a gyerekeknek a „szabadságot”, hogy választhassanak a biszexualitás, a szexualitás, a homoszexualitás és heteroszexualitás között. Az USA-ban a Nők Nemzetközi Szervezetének célja, hogy a leszbikusoknak megszerezze az összes emberi jogot. Kaliforniában a Homoszexuális Tanárok Szövetsége azért küzd, hogy az általános iskolai szexuális oktatásba a homoszexuális oktatás is bekerüljön. Szerintük a gyerekeknek szükségük van homoszexuális tanárookra, mint szerepmoddellre. A poligámiában élők mint emberjogi mozgalom harcolnak azért, hogy az egyház ismerje el őket. Egy magát kereszténynek mondó szervezet pártolja a vérfertőzést mint alternatívát.

Mindezek az eltévelyedések azért válnak lehetővé, sőt az igazság álarcában jelennek meg, mert nem az számít, hogy mi a helyes és mi az igaz, hanem hogy milyen érzéseket kelt valami. Mivel az érzések megbízhatatlanok, lebegünk, mint az űrkabinban utazók vonatkoztatási pont nélkül. Nem az érzéseknek, hanem az erkölcsi törvényeknek kell irányítani.

Összefoglalás

A NAT társadalomismeret tantárgynak a jó és rossz közti különbségtételre vonatkozó követelménye a 4. osztályos tanuló számára csak akkor reális, ha a tananyagban a bűnök és erények ismertetése szerepel. Sőt, mivel a jó és rossz közti különbségtételnél több fokozat lehetséges, ez a követelmény magasabb osztályokban is szerepelhetne, ha a magasabb szintű követelményhez a megfelelő tananyagot is biztosítjuk. Alapfokon elég, ha a tanuló különbséget tud tenni bűn és erény között. Középfokon erkölcsileg meg kell tudni ítélni egy cselekvést, egy folyamatot, egy kapcsolatot. Felsőfokon pedig erkölcsi ítéletet kell tudni mondani egy tv-darabról, egy regényről, vagy egy jogszabályról. A különbségtételt megnehezíti az a tény, hogy ma a társadalom sok bűnt nem tart annak, sőt néha a bűnből erényt csinálnak. A különbségek elbizonytalanodásának az oka, hogy elvesztettük a vonatkozási alapot.